

ZAMONAVIY O‘QITUVCHI IMIDJINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI VA UNING TA’LIM SAMARADORLIGIGA TA’SIRI

Buhoro Xalqaro universiteti magistranti
Yusupova Odinaxon Abdulatif qizi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19457445>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada zamonaviy pedagogning kasbiy va shaxsiy imidji, uning ta’lim jarayonidagi o’rni va ahamiyati yoritiladi. Zamonaviy pedagog nafaqat chuqur bilim va metodik mahoratga ega bo’lishi, balki yuksak madaniyat, kommunikativ kompetensiya, axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish ko’nikmalariga ham ega bo’lishi lozimligi asoslab beriladi. Shuningdek, pedagogning tashqi ko’rinishi, nutq madaniyati, muomala uslubi, innovatsion yondashuvi hamda ijtimoiy faolligi uning ijobiy imijini shakllantiruvchi asosiy omillar sifatida tahlil qilinadi. Mavzuda zamonaviy ta’lim muhitida pedagog imijining o’quvchilar, otalar va jamiyat oldidagi nufuzi hamda ishonchni mustahkamlashdagi roli ochib beriladi.

Аннотация: В данной научной статье рассматривается профессиональный и личностный образ современного учителя, его роль и значение в образовательном процессе. Утверждается, что современный учитель должен обладать не только глубокими знаниями и методическими навыками, но и высокой культурой, коммуникативной компетентностью и умением эффективно использовать информационные технологии. Также анализируются такие основные факторы, формирующие его позитивный образ, как внешний вид учителя, культура речи, манера общения, инновационный подход и социальная активность. Раскрывается роль образа учителя в укреплении авторитета и доверия учащихся, родителей и общества в современной образовательной среде.

Abstract: This research article examines the and personal image of the modern teacher, their role, and importance in the educational process. It is argued that a modern teacher must possess not only deep knowledge and methodological skills, but also a high level of culture. Communicative competence and the ability to effectively use information technology are also analyzed. Key factors that shape a teacher's positive image include appearance, speech culture, communication style, innovative approach, and social engagement. The role of a teacher's image in strengthening the authority and trust of students, parents, and society in the modern educational environment is explored.

Kalit so’zlar: Zamonaviy o’qituvchi, pedagogik imidj, kasbiy kompetensiya, shaxsiy rivojlanish, madaniyat, pedagogik faoliyat, ijtimoiy-psixologik omillar.

Ключевые слова: Современный учитель, педагогический образ, профессиональная компетентность, личностное развитие, культура, педагогическая деятельность, социально-психологические факторы.

Keywords: Modern teacher, pedagogical image, professional competence, personal development, culture, pedagogical activity, socio-psychological factors.

Kirish: Bugungi kunda ta’lim tizimida ro’y berayotgan tub o’zgarishlar o’qituvchidan nafaqat bilimlarni uzatishni, balki shaxsiy namuna ko’rsatishga qodir kattalar o’qituvchisi bo’lishni ham talab qiladi. Ta’lim, madaniyat, axloqiy moyillik, professionallik va pedagogik usullarning tashqi ko’rinishi egoimidjini shakllantiradi. Zamonaviy o’qituvchining ijobiy qiyofasi yosh avlodning ta’lim sifati, tarbiyasi va ma’naviy dunyoqarashiga katta ta’sir ko’rsatadi. Jamiyat hayotining barcha jabhalarida amalga oshirilayotgan ushbu islohot inson manfaatlari, xavfsizligi va farovonligini ta’minlash bilan birga, qisqa muddatda taraqqiyot yo’li mustaqil bo’lgan barkamol

avlodni voyaga yetkazishga qaratilgan. Har qanday jamiyatning kelajagi uning tarkibiy qismi va hayotiy zarurati bo’lgan ta’lim tizimining rivojlanish darajasini belgilaydi. Uzluksiz ta’lim davlat tizimini takomillashtirishning bugungi muammosi – transfer pedagogika va axborot texnologiyalarini joriy etish va samaradorligini yangi sifat bosqichiga, davlat siyosati darajasiga ko’tarish islohotidir. Buning birinchi dalili O’zbekiston Respublikasida “Ta’lim to’g’risida”gi qonunning qabul qilinishidir. Barcha islohotlar mamlakatda innovatsion ta’lim muhitini yaratishga qaratilgan. Bugungi kunda innovatsion ta’lim sharoitlari, navqiron avlod tarbiyasini ta’minlovchi pedagog kadrlar sifatiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, ularning zamonaviy pedagogik qiyofaga ega bo’lishi kerakligini ta’kidlaydilar¹.

ASOSIY QISM. Pedagogika fanida o’qituvchi imidji tushunchasi ta’lim jarayonining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. An’anaviy yondashuvlarda o’qituvchi faoliyati asosan bilim berish bilan cheklangan bo’lsa, zamonaviy pedagogik qarashlarda uning shaxsiy va kasbiy qiyofasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. O’qituvchi imidji pedagogik faoliyatning samaradorligini belgilovchi omillardan biri sifatida namoyon bo’ladi. Pedagogik nuqtayi nazardan, o’qituvchi imidji uning kasbiy tayyorgarligi, metodik mahorati, ta’lim jarayonini tashkil etish uslubi hamda o’quvchilar bilan o’zaro munosabatlarida aks etadi. O’qituvchining dars jarayonidagi faolligi, mas’uliyati, adolatliligi va talabchanligi uning ijobiy pedagogik imidjini shakllantiruvchi asosiy ko’rsatkichlar hisoblanadi. Shu bilan birga, o’qituvchining pedagogik etika va kasbiy madaniyatga amal qilishi ham imidjning muhim tarkibiy qismi sifatida e’tirof etiladi. Zamonaviy ta’lim muhitida o’qituvchi imidji o’quvchilarning o’qishga bo’lgan munosabati va motivatsiyasiga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Ijobiy imidjga ega o’qituvchi o’quvchilarda ishonch uyg’otadi, ta’lim jarayoniga qiziqishni oshiradi va samarali pedagogik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli A.Xoliqov Pedagogik mahurat kitobida Zamonaviy o’qituvchi qanday bo’lish kerakligi, o’qituvchi imidjini ongli ravishda shakllantirish zarurati tobora ko’proq ta’kidlanmoqda. O’qituvchi mahoratini zamon talablari darajasi sidda rivojlantirish yuzasidan tadqiq qilingan so’nggi ilmiy yangilikla axborot kommunikatsion texnologiyalarning o’qituvchi kasbiy mahoratini oshirishdagi ma’lumotlar bilan boyitildi. Mazkur ma’lumotlar oliy ta’lim muassasalari o’qituvchi va talabalariga mo’ljallangan bo’lib, bo’lajak o’qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish, nazariy va amali bilimlarini chuqurlashtirish uchun muhim ahamiyatga ega

Zamonaviy o’qituvchi bir qator vazifalarni bajaradi. Ya’ni o’qituvchi sinfdagi ta’lim jarayonining tashkilotchisidir. O’qituvchi o’quvchilar uchun darsda, darsdan tashqari mashg’otlarda va o’sha vaqtda sinfdan tashqarida zarur maslahatlar berishda bilim manbai hisoblanadi. Zamonaviy o’qituvchi ijtimoiy psixolog bo’la olmaydi. Demak, o’quvchilar o’rtasida o’zaro munosabatlarni o’rnatish, o’quvchilar jamoasida ijtimoiy-psixologik mexanizmlardan foydalana bilish zarur. Ma’lumki, pedagogik faoliyat inson mehnatining eng qiyin sohalaridan biridir. Jamiyat tomonidan qo’yilayotgan muhim talablar o’qituvchining shaxsiyati va uning kasbi bilan bog’liq fazilatlariga qaratilgan. Jamiyat tomonidan o’qituvchiga qo’yiladigan talablar, o’qituvchining individualligi, uning talablarni bajarishga sub’ektiv tayyorgarligi muayyan o’qituvchining pedagogik faoliyatga tayyorgarlik darajasini ko’rsatadi. O’qituvchining jamiyat uchun tutgan o’rni va roli beqiyosdir. I-daraja jamiyatni pastga yoki yuqoriga olib boradi. Shuni tushunish kerakki, o’qituvchi katta ochiqlik, oshkoralik va bilimdon shaxsdir. Xuddi shuningdek, uning bilimlari o’zlashtirilib, zamonaviy ta’lim muhitiga moslashgani bois, o’sha davrga xos

bo’lgan ijodkorligi ham zarur fazilatga aylandi. Qolaversa, zamonaviy o’qituvchining bugungi kundagi o’qituvchi qiyofasi ham yuksak pog’onaga ko’tarildi.

Shuningdek, o’qituvchining emotsional intellekti ham uning imidjiga sezilarli ta’sir ko’rsatadi. O’quvchilarning individual xususiyatlarini tushunish, ularning hissiy holatini to’g’ri baholash va muammoli vaziyatlarda muvozanatni saqlash o’qituvchining psixologik yetukligini namoyon etadi. Bunday sifatlar o’qituvchi imidjining barqaror va ijobiy bo’lishiga xizmat qiladi. O’qituvchi imidjini shakllantirishda tashqi va ichki omillar o’zaro uyg’unlikda namoyon bo’ladi. Tashqi omillarga o’qituvchining tashqi ko’rinishi, nutq madaniyati, o’zini tutishi va muloqot uslubi kiradi. Ushbu jihatlar dastlabki taassurotni shakllantiradi va o’quvchilar hamda hamkasblar tomonidan o’qituvchiga beriladigan bahoga ta’sir qiladi. Ichki omillar esa o’qituvchining shaxsiy qadriyatlari, kasbiy motivatsiyasi, pedagogik e’tiqodi va ma’naviy fazilatlarini bilan bog’liqdir. Aynan ichki omillar o’qituvchi imidjining barqarorligini ta’minlaydi va uning kasbiy faoliyatda uzoq muddatli samaradorligini belgilaydi. Tashqi va ichki omillar o’rtasidagi muvozanat o’qituvchi imidjining yaxlit va ishonchli bo’lishini ta’minlaydi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi va ta’lim jarayonining raqamlashtirilishi o’qituvchi imidjiga qo’yiladigan talablarni yanada oshirdi. Bugungi kunda o’qituvchi faqat auditoriyada emas, balki virtual ta’lim muhitida ham o’z imidjini namoyon etadi.

XULOSA: Xulosa qilib aytganda, zamonaviy o’qituvchi imidji tushunchasi pedagogik va psixologik jihatdan murakkab hamda ko’p qirrali hodisa hisoblanadi. O’qituvchi imidji nafaqat tashqi ko’rinish yoki xulq-atvor bilan cheklanib qolmay, balki uning shaxsiy sifatleri, kasbiy kompetensiyalari va pedagogik faoliyatga bo’lgan munosabati orqali namoyon bo’ladi. Pedagogik yondashuvlar o’qituvchi imidjini ta’lim samaradorligini oshiruvchi muhim omil sifatida talqin qilsa, psixologik yondashuvlar uning shaxsiy barqarorligi va emotsional holatini asosiy mezon sifatida ko’rsatadi. Ushbu ikki yondashuvning uyg’unligi zamonaviy o’qituvchi imidjini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, ijobiy pedagogik-psixologik imidjga ega o’qituvchi ta’lim jarayonida samarali muloqot o’rnatadi, o’quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va sog’lom ta’lim muhitini shakllantirishga hissa qo’shadi. Shu bois, zamonaviy ta’lim tizimida o’qituvchi imidjini ongli va tizimli ravishda rivojlantirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xoliqov A. Pedagogik mahurat – Toshkent Iqtisodiyot moliya - 2011
1. Abdurahmonov, A. A. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: O’qituvchi, 2018.
2. G’ofurov, B. S. Zamonaviy pedagogika: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Ziyomhammadov, B. Pedagogik kompetentlik va o’qituvchi shaxsi. – Toshkent: Innovatsiya, 2019.
4. Shodiyev, R. R. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: Fan, 2017.
5. Маркова, А. К. Психология профессионализма учителя. – Москва: Просвещение, 2015.
6. Кузмина, Н. В. Профессионализм личности преподавателя. – Санкт-Петербург: Питер, 2014. Talabalar ilmiy-texnik ijodkorligini rivojlantirishda psixologik va pedagogik yondashuv